

Citation style

Pešek, Jiří: review of: Barbora Štolleová, Pod kuratelou Německé říše. Zemědělství Protektorátu Čechy a Morava, Praha: Karolinum, 2014, in: Český časopis historický, 2016, 2, p. 532-533, DOI: 10.15463/rec.935269092

First published: Český časopis historický, 2016, 2

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Barbora ŠTOLLEOVÁ
*Pod kuratelou Německé říše. Zemědělství
Protektorátu Čechy a Morava*
Praha, Karolinum 2014, 338 s.,
ISBN 978-80-246-2243-9.

Důkladná, na rozsáhlé pramenné základně založená, přitom jak prameny, tak literaturu soustavně kriticky přezkoumávající monografie je věnována důležitému a dosud hlouběji nezpracovanému tématu protektorátního zemědělství. Autorka do této tematiky zahrnuje širokou oblast, která sahá od zemědělské výroby a její okupační moci dirigisticky organizované reorganizace a „modernizace“, přes rovinu opět dirigované redistribuce produkce i potravinových polotovarů, až k zahraničnímu obchodu agrárními výrobky s Německou říší (v tomto rámci zejména zpočátku také se Sudety). Spadá sem ale také problematika obchodní distribuce agrárních meziproduktů i konečných potravin uvnitř protektorátu. V tomto rámci Štolleová věnovala pozornost – do velké míry krajně neúspěšnému – nacistickému rigidně dirigistickému centrálnímu řízení protektorátního agrárního sektoru (včetně příkazů k plošnému výsevu plodin, na jejichž masovou produkci v českých zemích není nejlepší klima a pro jejichž úspěšné pěstování také chyběla kompetence a zkušenost sedláků). Dále šlo o snahu nacistů kontrolovat dodržování celé řady limitujících předpisů a nařízení, cílících na zemědělskou výrobu, na povinné dodávky a distribuci. Mimořádně intenzivní byly zejména pokusy nacistů (a ovšem „zaúkolované“ protektorátní vlády) o vymýcení černého trhu. Ten podle slov K. H. Franka objímal prý až 25 % celkového objemu vyrobených potravin.

S problematikou trhu a dostupnosti potravin samozřejmě souvisela otázka „kompen-

zace“ chybějící produkce vnitřním šetřením potravin, tedy zavedení a postupného vyostření přidělového systému. Ten krok po kroku drasticky limitoval spotřebu potravin protektorátním obyvatelstvem. S předstihem oproti ostatním obyvatelům a také s nesrovnatelně větší drsností byli ke krajnímu omezení jídelníčku, resp. hladovění donuceni občané, okupanty zařazení mezi „židy“. Kniha je systematicky vystavěna v pěti tematických kapitolách. Výklad značně speciální problematiky je podán srozumitelně, vyznačuje se kritičností vůči pramenům a je (např. nacionálně) nepředpojatý. Text bohatě provázejí pramenné odkazy a tabulární přehledy, argumentace je průkazná, závěry přesvědčivé. Autorka vyšla od kritického přezkoumání tezí poválečné, dodnes citované německé literatury,¹ že nacistický režim o protektorát v podstatě pečoval, technicky i strukturálně modernizoval zdejší zemědělství a dokonce dodával do protektorátu potraviny. Autorka podrobila všechny tyto aspekty důkladnému ověření na bázi širokého archivního výzkumu. Dospěla k závěru, že nacistické vytěžení protektorátního zemědělství bylo skutečně nesrovnatelně menší ve srovnání s exploatací ostatních okupovaných zemí, ležících východně od Německé říše. Kdyby nebylo na pokyn okupační moci masivně vystupňované produkce a návazně ohromného povinného vývozu českého cukru do říše, byla by ostatní obchodní bilance zemědělských produktů a potravin až do roku 1943 skutečně pasivní, tedy protektorát by byl příjemcem. V posledních dvou válečných letech se však i tato situace zmé-

1 Karl BRANDT, *Management of agriculture and food in the German-occupied and other areas of fortress Europe. A study in military government*, Stanford 1953.

nila k otevřenému plošnému vyrabování českých zemí. Zmíněná počáteční relativní tolerance a komparativně dobré zásobování (nežidovského) obyvatelstva v protektorátu bylo podmíněno významem protektorátního průmyslového potenciálu pro Německou říši a nacistickým vědomím nutnosti udržet jeho funkčnost.

To, co do bilance říšsko-protektorátního (ostatní státy byly z obchodu postupně eliminovány) obchodu zemědělskými produkty a potravinami vůbec nevstupovalo, bylo zásobování jednotek wehrmachtu a SS na území Čech a Moravy, kryté z protektorátních zdrojů. Určit výši této vojenské spotřeby lze ovšem s ohledem na značnou zlomkovitost dochovaných pramenů jen ve velmi omezené míře. Cenné je nicméně již rámcové zakalkulování této položky do celkového přehledu.

Práce B. Štolleové potěší rešeršní i stylistickou důkladností. Kniha by neměla zůstat četbou jen nevelké skupiny hospodářských a agrárních historiků. Téma i vzhled do něj mají obecnější, až daleko přes rok 1948 sahající konotace.

Jiří Pešek

Marek WAIC et al.

*In the Shadow of Totalitarianism.
Sport and the Olympic Movement
in the "Visegrád Countries" 1945–1989*

Praha, Karolinum 2014, 251 s.,
ISBN 978-80-246-2463-1.

Sport jako politikum i nástroj účelové politizace společnosti je nepochybně významným tématem. Anotovaná kniha se z tohoto úhlu pohledu zabývá sportem v období totality (kupodivu do ní autoři zahrnuli také léta 1944–1948: to je vcelku pochopi-

tebné v polské perspektivě, poněkud méně v československé nebo maďarské). Po krátké předmluvě následuje kapitola Marka Waice o sportu v Československu 1945–1989 a kapitola Františka Koláře o československém olympijském hnutí v téže době. Tomasz Jurek vylíčil sport a olympijské hnutí v Polsku 1944–1989, Katalin Szikora totéž pojednala pro Maďarsko. Po kratičkém, nic neříkajícím shrnutí následuje výběrový přehled literatury k tématu a identifikační soupis (nikoliv rejstřík: chybí odkazy na stránky) sportovních osobností, zmíněných v textu. Kniha vychází z publikovaných studií, sportovní publicistiky, v nevelké míře i z dokumentů (z usnesení) ústředních orgánů sportovních a olympijských svazů.

Knihu otevírá stručný neautorizovaný pohled na sport a olympijské hnutí od roku 1894/1896, vybavený podtitulem „Účast zemí Visegrádu na tvorbě a vývoji sportu ve střední Evropě“. Řada překvapení, která tato kniha skýtá čtenáři, tu začíná hned na první stránce, kde je Maďarsko (resp. Maďaři) přelomu 19. a 20. století prohlášeno národem „zbaveným suverenity“ – až na maďarské zástupce, kteří se díky rakousko-uherskému vyrovnání podíleli na vládě monarchie. Podotkněme k tomu, že tak činili prostřednictvím brutální maďarizace „své“ části monarchie. Sport byl dle autorů na evropský kontinent importován z „angličtiny“. Laického čtenáře v tomto kontextu překvapí, že na snímku prvního olympijského výboru, publikovaném v knize, absentuje jakýkoliv zástupce Spojeného království. Snad by též stálo za to, vysvětlit čtenáři rozdíl mezi „sportem“ a „gymnastikou“, do níž ovšem v knize evidentně patří např. lehká atletika... V této knize se však drobnosti nevysvětlují. Spíše je nabídnut soubor nedi-ferencovaných ideologických klišé.

